

20.3.2009

Dnro 2425/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

AOA esittää tarkempia säädöksiä sellilomiin

1

KANTELU

Kantelija A arvosteli kirjeessään 18.7.2008 Pyhäselän ja Konnunsuon vankilan menettelyä määräaikaista työstä vapauttamista eli nk. sellilomaa koskevassa asiassa.

A kertoi työskennelleensä säännöllisesti Pelson vankilan lampolassa loppuvuodesta 2005 joulukuun alkuun 2007. Käsityksensä mukaan hän ei vuoden 2007 aikana ollut juurikaan lomalla, joten hänen mielestään lomapäiviä on kertynyt varmuudella. Hän totesi myös, että lomapäivien olemassaoloa ei hänen käsityksensä mukaan ole kiistetty.

A:n kirjeessä kertoman mukaan Pyhäselän vankilan apulaisjohtaja B oli kieltäytynyt myöntämästä hänelle lomaa, koska hän ei ollut tuossa vaiheessa sijoittunut työhön. A kertoi, että tuossa vaiheessa hänelle ei ollut mainittu mitään saman vankilan apulaisjohtaja C:n asiointilomakkeessa mainitsemasta Itä-Suomen aluevankilan linjauksesta, jonka mukaan nk. sellilomat tulee pitää ansaintavuoden aikana eikä niitä siirretä toiseen laitokseen. Konnunsuon apulaisjohtaja D vetosi A:n mielestä taas eri lainkohtaan, kuin mitä Pyhäselän vankilassa käytettiin, hänen todettuaan, että A ei ollut sillä hetkellä toiminnassa, josta hänet olisi voitu vankeusasetuksen 27 §:n nojalla vapauttaa.

3

RATKAISU

3.1

Oikeusohjeet

Vankeuslain (767/2005) 8 luvun 13 §:n 1 momentin mukaan säännöllisesti toimintaan osallistunut vanki voidaan rangaistusajan suunnitelman toteutuminen huomioon ottaen vapauttaa osallistumisvelvollisuudesta määräajaksi, enintään neljäksi viikoksi vuodessa.

Saman luvun 14 §:n 4 momentin mukaan edellä 13 §:ssä tarkoitettusta osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta päättää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toiminnoista vastaava virkamies.

Vankeuslain 8 luvun 15 §:n mukaisesti tarkemmat säännökset muun muassa osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella (509/2006).

Vankeusasetuksen 27 §:n mukaan vangille, joka on osallistunut toimintaan säännöllisesti vähintään kuuden kuukauden ajan, voidaan myöntää vapautusta osallistumisvelvollisuudesta kaksi arkipäivää kultakin osallistumiskuukaudelta. Osallistumisvelvollisuudesta vapauttaminen voidaan ajoittaa vankilan toimintojen järjestämisen kannalta soveltuvaan aikaan. Osallistumisvelvollisuudesta vapauttami-

nen voidaan järjestää useammassa jaksossa.

Lain esitöissä (HE 263/2004 vp) vapauttamisen osallistumisvelvollisuudesta katsottiin olevan rinnastettavissa vuosilomaan ainakin sellaisilla vangeilla, jotka tekevät ammattityötä. Esityksen mukaan vanki voidaan vapauttaa myös, jos hän on tehnyt valmentavaa työtä, opiskellut tai osallistunut muihin toimintaan tai toimintaohjelmaan. Edellytyksenä olisi, että osallistuminen on ollut säännöllistä. Säännöllisenä osallistumista voitaisiin pitää ainakin, jos osallistuminen olisi ollut rangaistusajan suunnitelman mukaista. Vapauttamisen aika voitaisiin porrastaa samaan tapaan kuin vuosiloma, toimintaa osallistumisen keston mukaan.

3.2

Arviointia

Oikeusasiamiehen kansliassa on myös aiemmin käsitelty vankien määräaikaista vapauttamista työstä tai osallistumisvelvollisuudesta koskevia kanteluita. Niihin annetut päätökset ovat vankeuslakia edeltäneen lainsäädännön ajalta ja ne ovat koskeneet nk. sellivapaan, selliloman tai pihaloman myöntämistä, epäämistä ja vapaan ajankohdan määräämistä. Lainsäädännössä tapahtuneet muutokset eivät sisällöllisesti ole muuttaneet määräaikaista osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista koskevia oikeusohjeita.

Kantelija A katsoi kirjeessä esittämänsä perusteella, että vankeuslain 8 luvun 13 §:n perusteella Pelson vankilasta kertyneet ja jo ansaitut palkalliset "lomapäivät" olisi tullut antaa hänelle myöhempanä ajankohtana toisessa laitoksessa. Voimassa olevasta määräaikaista osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista koskevasta lainsäädännöstä ei löydy nimenomaista tukea tälle vaatimukselle. Vankeuslain mukaan säännöllisesti toimintaan osallistunut vanki voidaan vapauttaa osallistumisvelvollisuudesta määräajaksi. Valtioneuvoston asetuksen mukaan vangille voidaan myöntää vapautusta osallistumisvelvollisuudesta kaksi arkipäivää kultakin osallistumiskuukaudelta ja osallistumisvelvollisuudesta vapauttaminen voidaan ajoittaa vankilan toimintojen järjestämisen kannalta soveltuvaan aikaan. Osallistumisvelvollisuudesta vapauttaminen voidaan järjestää useammassa jaksossa. Edellä kuvatut säädöstekstit antavat vankeuslain 8 luvun 14 §:n 4 momentissa mainituille osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta päättävillä virkamiehille harkintavaltaa.

Käsitykseni mukaan osallistumisvelvollisuudesta vapauttaminen on rinnastettavissa vuosilomaan. Myös Rikosseuraamusvirasto totesi tämän eräaseen toiseen kanteluun (Dnro 3360/4/06) antamassaan lausunnossa. Edellä mainitussa hallituksen esityksessä todettiin vapauttamisen osallistumisvelvollisuudesta olevan rinnastettavissa vuosilomaan ainakin sellaisille vangeille, jotka tekevät ammattityötä. A:n osalta työskentely Pelson vankilan karjanhoidossa oli Rikosseuraamusviraston määräyksen (18/011/2006) "Ammattityö, valmentava työ ja tuottava oma työ" nojalla ammattityötä.

Osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisen edellytyksenä on sekä lain esitöissä että laissa ja valtioneuvoston asetuksessa mainittu osallistumisen säännöllisyys. Pelson vankilasta työnjohtaja E:ltä saadun tiedon perusteella A oli työskennellyt säännöllisesti noin kahden vuoden ajan vankilan lampolassa. Hänen osaltaan on nähdäkseni myös tältä osin riidatonta, että osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisen edellytykset täyttyivät.

3.3

Kannanotto

A:n kirjeessään esille tuomien asioiden perusteella asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä virkavelvollisuuden laiminlyöntiä tai lainvastaista menettelyä.

Osallistumisvelvollisuudesta määrääjäksi vapauttamista koskevat säännökset on näkemykseni mukaan muotoiltu siten, että ne antavat päätöksentekijälle harkintavaltaa ja mahdollisuuden erilaisiin tulkintoihin ja käytäntöihin aluevankiloissa ja vankiloissa. Säännöksissä ei ole myöskään ohjeistettu jo "ansaittuun" osallistumisvelvollisuudesta vapauttamiseen liittyvää tilannetta, jossa vanki siirretään laitoksesta toiseen, ennen kuin vapaata on ehditty järjestää. Vapaan antamisen ajankohdasta tai sen siirtämisestä eri kalenterivuodelle ei myöskään ole tarkempia säännöksiä.

Käsitykseni mukaan harkintavalta osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisessa ei kuitenkaan ole rajoitukseton, vaan sitä sitovat perustuslain 6 §:ssä taattu yhdenvertaisen kohtelun vaatimus ja 21 §:ssä turvattuun hyvään hallintoon kuuluvat ja mm. hallintolain 6 §:ssä säädetyt hallinnon oikeusperiaatteet. Niiden mukaisesti vapaan myöntämisen tai myöntämättä jättämisen tulisi tapahtua hyväksyttävien ja johdonmukaisien perusteiden ja siten, että käytäntö eri vankien ja myös eri vankiloissa olevien vankien välillä muodostuisi mahdollisimman yhdenmukaiseksi. Lain perusteluissa todettu sellivapaan ja vuosiloman välinen analogia huomioon ottaen esimerkiksi vangin siirtäminen toiseen laitokseen tai kalenterivuoden päätyminen eivät mielestäni saisi automaattisesti johtaa jo "ansaittujen" sellivapaapäivien menettämiseen.

Käsitykseni mukaan säännösten väljä muotoilu ei ohjaa riittävän selkeästi laitoksissa noudatettavia käytäntöjä. Tämän vuoksi pitäisin perusteltuna, että selliloman myöntämisestä ja järjestämisestä säädettäisiin täsmällisemmin. Totean, että käsitykseni mukaan esimerkiksi selliloman epäämisen perusteista säätäminen asetuksen tasolla voi olla perustuslain 80 §:n kannalta ongelmallista.

3.4

Toimenpiteet

Esitän oikeusministeriön harkittavaksi, olisiko selliloman myöntämisestä ja järjestämisestä syytä säätää nykyistä täsmällisemmin. Pyydän ministeriötä ilmoittamaan 31.12.2009 mennessä, mihin toimenpiteisiin esitykseni on mahdollisesti antanut aihetta.

Lähetän jäljennöksen tästä vastauksesta myös Rikosseuraamusvirastolle sekä Konnunsuon ja Pyhäselän vankiloille.